

KANSALLISARKISTO

Kansallisarkiston uusi arvonmäärittämis- ja seulontapolitiikka-asiakirja

Kansallisarkiston viranomaisinfo

12.2.2021

Erityisasiantuntija Tytti Voutilainen

Arvonmääritys- ja seulontapolitiikka

Arvonmääritys- ja seulontapolitiikka-asiakirjan liitteet:

- Kansallisarkiston arvottamisen kategoriat ja kriteerit analogisten asiakirjojen säilytysmuodosta päättämiseksi (KA/12247/07.01.01.03.00/2019).
- Kansallisarkiston yleisesti lausuttaviksi asetettävien merkittävien ja laajakantoisten seulontapäätösten luonnosten kriteerit (KA/12247/07.01.01.03.00/2019)

Käsitteet

- Arkistolaki (831/1994) on vanhentunut sekä sisällöltään että käsitteiltään.
- EU:n tietosuoja-asetuksen (2016/679), kansallisen tietosuojalain (1050/2018) ja tiedonhallintalain (906/2019) käsitteet eivät vastaa arkistolain käsitteitä eikä sitä, miten ne Suomessa on totuttu ymmärtämään.
- Erityisen ongelmallisia ovat käsitteet *arkistointi*, *säilyttäminen* ja *pysyvä säilyttäminen*.

Arkistointi

Arkistolaki ja suomalainen perinne

- Arkistolaki: ”Arkistoon kuuluvat asiakirjat, jotka ovat saapuneet arkistonmuodostajalle sen tehtävien johdosta tai syntyneet arkistonmuodostajan toiminnan yhteydessä.”
- Arkistointi: analogisen asiakirjojen liittämistä arkistoon; digitaalisessa ympäristössä talteenotto: asiakirjatiedon rekisteröinti ja liittäminen asiakirjatiedon hallinnan vaatimukset täyttävään tietojärjestelmään. (Arkistowiki)

Tietosuojalainsäädäntö ja tiedonhallintalaki

- Arkistointi tarkoittaa vain elinkaaren loppuvaihetta, arkistointia yleisen edun mukaisesti arkistointitarkoituksiin.
- Tiedonhallintalaki 21 §: Säilytysajan päättymisen jälkeen tietoaineistot on arkistoitava tai tuhottava.

Pysyvä säilyttäminen

Arkistolaki

- Pysyvä säilyttäminen tarkoittaa säilyttämistä mahdollisimman kauan tutkimus- ja muihin käyttötarkoituksiin.
- Pysyvä säilyttäminen koskee kaikkia asiakirjatietoja, ei pelkästään henkilötietoja sisältäviä asiakirjatietoja.

Tietosuojalainsäädäntö ja tiedonhallintalaki

- Pysyvä säilyttäminen tarkoittaa henkilötietojen käsittelyssä sitä, että tietoja säilytetään pysyvästi alkuperäiseen käyttötarkoitukseensa siten, ettei niitä tuhota tai siirretä varsinaisesti arkistoon lainkaan.
- Henkilötietojen pysyvästä säilyttämisestä alkuperäiseen käyttötarkoitukseen tulee säätää lailla.

Käsitteet

- Poliikka-asiakirjan laadinnassa päädyttiin käyttämään käsitteitä *arkistointi*, *säilyttäminen* ja *pysyvä säilyttäminen* tietosuojalainsäädännön ja tiedonhallintalain tarkoittamassa merkityksessä.
- Asiakirjassa käytettyjen arkistoalan käsitteiden määritelmät perustuvat kansainväliseen arkistoterminologiaan ja asiakirjahallinnan ISO-standardiin.
- Käsitteet *tietoaineisto* ja *tietovaranto* ovat peräisin tiedonhallintalaista.

Henkilötietojen arkistointi

- Henkilötietojen säilyttäminen ja arkistointi on niiden käsittelyä.
- Käyttötarpeen päätyttyä tiedot on viipymättä tuhottava tai arkistoitava.
- Arkistointi on mahdollista yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia varten. Tietosuojalainsäädäntö ei määrittele yleisen edun mukaisen arkistointitarkoituksen käsitteen sisältöä.
- Arvonmääritys- ja seulontapolitiikassa esitetyt tavoitteet, menetelmät ja kriteerit ovat sovellettavissa henkilötietojen yleisen edun mukaisen arkistointitarkoituksen arvioimiseen ja osoittamiseen.
- Perustuslaki turvaa tieteen ja taiteen vapauden sekä sananvapauden.
- Arkistoituja henkilötietoja koskevat laissa säädetyt salassapitovelvoitteet sekä henkilötietojen käsittelyn rajoitukset.
- Kuitenkin yleisen edun mukainen arkistointitarkoitus voi rajata rekisteröidyn oikeuksia esimerkiksi ”oikeutta tulla unohdetuksi”.

Henkilötietojen arkistointi

- Arvonmäärityksessä ja seulonnassa on etsittävä perustelut sille, miksi henkilötietoja arkistoidaan tutkimuksen ja muun käytön tarpeisiin.
- Henkilötietojen avulla voidaan arvioida perusoikeuksien toteutumista ja viranomaistoiminnan vaikutuksia yksilöihin.
- Yhteiskunnallisten ilmiöiden perustutkimus tarvitsee usein yksilöitä koskevia, arkaluonteisiakin henkilötietoja lähdeaineistokseen.
- Henkilötietojen arkistointi tukee yhteiskunnan ja yksilön itseyttä ja yhteyden muodostamista menneisiin sukupolviin.
- Toisaalta henkilötietojen moninkertaista arkistointia tulee välttää.
- Erityisesti anonymisointi vähentää tietojen käyttömahdollisuuksia ja tutkimuksellista arvoa. Tiedon yhteys kontekstiinsa ja todistusvoimaisuus voivat heikentyä.

Arvonmäärityksen ja seulonnan lähtökohtia

- Arvonmääritys ja seulonta ovat sidoksissa aikaansa.
- Yhteiskunnassa kulloinkin vallitsevien arvojen tulee heijastua arvonmääritykseen, jotta sen tulos todentaisi sekä näitä arvoja että niihin kohdistuvaa kritiikkiä ja vastapyrkimyksiä.
- Arvonmääritys on usein ristikkäisten intressien punnintaa ja lähtökohtaisesti subjektiivista toimintaa.
- Tehtävä ja sen konteksti sekä tietosisältö antavat asiakirjatiedolle sen arkistollisen arvon osana asiakirjallista kulttuuriperintöä.

MENETELMÄT JA KRITTEERIT

Joustavaa makroseulontaa

- Projektin tavoitteena oli tuottaa väljä ja joustava arvonmäärityksen malli.
- Makroseulonnalla tarkoitetaan lähestymistapaa, jossa arvonmääritys ei kohdistu asiakirjoihin, vaan niitä tuottaviin arkistonmuodostajiin ja /tai niiden tehtäviin. (Top down – lähestymistapa).
- Suomessa sovelletaan maltillista makroseulontaa, jossa arvonmääritys kohdistuu tehtävien lisäksi tasapuolisesti aineistoon (mikrotasoon).
- Makroseulonnasta on tullut digitalisoitumisen myötä arvonmäärityksen vallitsevin suuntaus.

Arvonmäärityksen seulonnan analyysitasot

Kansallisarkiston arvonmäärityksenä kohteena ovat aluksi tehtävät, toimintaympäristö ja toimintaprosessit.

- **Tehtäväanalyysissa** (1) tarkastellaan
 - tehtävien yhteiskunnallista merkitystä
 - toimintaympäristön toimijoita, toiminnan kohteita ja ilmiöitä
 - toimintaprosesseja

Näiden avulla tunnistetaan ne tehtävät ja niiden asiakirjatiedot, jotka arkistoidaan tutkimusta ja yhteiskunnallista toimintaa varten.

- Tehtäväanalyysin tuloksena voidaan tunnistaa myös ne tehtävät ja toiminnot, joiden yhteydessä ei kerry arkistoitavia asiakirjatietoja.

Arvonmäärityksen ja seulonnan analyysitasot

- **Informaatioarvon analyysissa** (2) tavoitteena on tunnistaa aineistojen keskeisin tietosisältö ja arvioida niiden käyttötarpeita.
- **Säilytysmuodon analyysissa** (3) määritellään arkistoitavien asiakirjatietojen säilytysmuoto
 - Säilytysmuodolla on merkitystä asiakirjatietojen säilyvyyteen, todistusvoimaisuuteen ja käytettävyyteen.
 - Digitaaliset asiakirjat arkistoidaan ensisijaisesti digitaalisessa muodossa.
 - Säilytysmuodon analyysissa arvioidaan myös tietoaineistojen analogisen muodon kulttuurihistoriallista arvoa.

Arvonmäärityksen ja seulonnan analyysitasot

- **Kustannustekijöiden analyysissa (4)** arvioidaan kustannustekijöiden vaikutusta arvonmääritykseen ja säilytysmuodon valintaan.
- Kustannustekijöillä voidaan esittää lisäperusteita arvonmäärityksessä ja säilytysmuodon valinnassa tehdyille ratkaisuille, mutta kustannustekijät eivät ensisijaisesti ratkaise, mitkä asiakirjatiedot arkistoidaan.

Arvonmäärityksen ja seulonnan kriteerit

- Arvonmäärityksen ja seulonnan apuna on seitsemän (7) kriteeriryhmää, joihin kuhunkin sisältyy useampia yksittäisiä kriteerejä ja näkökohtia.
- Poliikka-asiakirja kuvaa kunkin kriteeriryhmän sisältöä ja tarkoitusta sekä antaa esimerkkejä ja näkökohtia niiden soveltamiseen.
- Arvonmäärityksessä ja seulonnassa tulee ottaa huomioon moninaisia näkökohtia ja pohtia eri kriteereiden soveltamista tapauskohtaisesti.
- Kriteereihin sisältyy henkilötietojen suojan arviointi yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa.
- Arvonmäärityksen kriteerejä tulisi soveltaa tietyssä järjestyksessä (1-7), mutta eri kriteeriryhmiä ei aseteta tärkeysjärjestykseen. Kriteeriryhmät eivät sulje toisiaan pois, vaan täydentävät toisiaan.

Työnjako

- Toimija
 - arvioi asiakirjatietojensa säilytysaikaa alkuperäisiin käyttötarkoituksiin ja asiakirjatietojen käsittelytarvetta yleisen edun mukaisiin arkistointitarkoituksiin
 - laatii Kansallisarkistolle esityksen arkistoitavista asiakirjatiedoista
 - arvioi analogisten asiakirjojen kulttuurihistoriallista arvoa ja tekee esityksen analogisten asiakirjojen säilytysmuodosta.
- Kansallisarkisto
 - antaa toimijalle seulontapäätöksen arkistoitavista asiakirjatiedoista ja niiden säilytysmuodosta. Seulontapäätös perustuu toimijan tekemään esitykseen, siitä käytyihin keskusteluihin ja tässä politiikassa kuvattuihin tavoitteisiin, periaatteisiin ja kriteereihin. Kulttuurihistoriallisen arvon määrittely perustuu politiikan erillisliitteenä olevaan kriteeristöön.
- Arvonmäärittäminen ja seulonta on yhteistyötä

Kiitos mielenkiinnosta!

Tytti.Voutilainen@arkisto.fi